

INLEIDING

Oorspronkelijk werd de stad Helmond beschermd door vier stadspoorten, namelijk de Hoogeindsepoort, de Veepoort, de Binderpoort en de Ameidepoort. De verdedigingspoorten en wallen zijn er niet meer, maar sommige straatnamen houden de herinnering levend zoals de Noord- en Zuid - Koninginnenwal, de Ameidewal en de Watermolenwal. De naam Helmond stamt van het vroegere 'Hel' dat laaggelegen betekende. Een 'mond' was een veilige plaats. 'Helmond' duidde dus op een laaggelegen versterkte plaats. Omstreeks 1232 kreeg Helmond stadsrechten.

Helmond is een eeuwenoude stad met een moderne uitstraling. U staat op het punt om deze herinneringen aan het verleden en voorbeelden van het moderne stadse leven te passeren. Deze stadswandeling voert u langs de mooie, meest interessante en karakteristieke hoogtepunten van Helmond. Veel plezier!

KANAALWANDELING

Mocht u nog niet zijn uitgewandeld en nog graag meer willen zien van de bijzondere panden langs het kanaal, dan kunt u ook de Kanaalwandeling gaan volgen.

De komst van de Zuid-Willemsvaart (1822-1826) was van groot belang voor de ontwikkeling van Helmond. Mede dankzij 'De Knaal' kreeg de bestaande nijverheid een sterke impuls en trok de stad nieuwe vormen van bedrijvigheid aan. Zo kon de stad in de 19e en 20e eeuw verder uitgroeien tot een belangrijk centrum van de textiel- en metaalindustrie. Ook de voedingsmiddelenindustrie vormde een belangrijke economische pijler. Deze wandeling voert u langs een aantal markante bedrijfspanden, fabrikantenvilla's en bouw- en kunstwerken, die in deze periode aan weerszijden van het kanaal zijn gebouwd. Aan de hand hiervan wordt een beeld geschetst van het boeiende industriële verleden van Helmond.

VILLA'S OYENS EN VAN LOOKEREN CAMPAGNE 28

Deze aangrenzende fabrikantenvilla's uit 1884 (links) en 1890 (rechts) zijn verbonden met de margarine-industrie. In het laatste kwart van de 19e eeuw ontdekten verschillende ondernemers de mogelijkheden van margarine. Het product was zowel voedzaam als betaalbaar. Ook de textielondernemers Coenraad Oyens en Dirk van Lookeren Campagne begonnen in 1879, naast hun weverij, een margarinefabriek. De Holland-margarine van Van Lookeren, Oyens & Co werd naar een groot aantal Europese landen geëxporteerd. Margarinefabriek Holland stond tot de sluiting in 1910 aan de overzijde van het kanaal.

DIRECTEURSVILLA SWINKELS 29

Dit pand werd in 1884 gebouwd voor de zoon van de directeur van de firma W. Swinkels. In dit in 1861 door Willem Swinkels opgerichte textielbedrijf werden vooral weefproducten van andere fabrikanten bewerkt en afgewerkt. Het succes van het bedrijf werd onder andere tot uitdrukking gebracht met de bouw van deze villa. Opvallend is het kleine ronde raam in de linker zijgevel, waardoor de naastgelegen fabriek in de gaten gehouden kon worden.

WANDEL LANGS HET KANAAL EN

ontdek Helmond!

VILLA SWINKELS 30

Willem Swinkels, exploitant van een garenerverij en appreteerbedrijf, liet in 1868 deze villa met omliggend park voor zichzelf bouwen. Na het overlijden van Willem in 1891 nam zijn zoon Egidius zowel het bedrijf als de villa over. Onder leiding van Egidius breidde de firma W. Swinkels uit met een weverij en spinnerij en groeide het aantal personeelsleden. Vlak voor het uitbreken van de

economische crisis van 1929 deed het bedrijf echter noodlottige investeringen. Het schafte op krediet 300 peperdure Northrop weefgetouwen aan. In 1935 werd het bedrijf dan ook failliet verklaard. De villa werd daarop gekocht door de textielfamilie Raymakers en

vanaf 1939 tot 2006 bewoond door Sjef Raymakers, de kleinzoon van de stichter J.A. Raymakers & Co. In de linker zijgevel is de eerste steen terug te vinden.

NEDSCHROEF 31

In 1842 richtte Piet van Thiel een spijkersmederij op in Beek en Donk. Als afsplitsing van dit bedrijf ontstond in 1872 de spijker- en draadnagelfabriek Gebroeders van Thiel aan de Kanaaldijk in Helmond. In 1891 splitsten de broers Hendrik en Martinus hun bedrijfsactiviteiten en begon Hendrik een eigen bedrijf in een oude fabriek aan het kanaal. Hoewel dit bedrijf ook een linnenweverij omvatte, werden de weefactiviteiten al snel overschaduwd door de snel groeiende metaalafdeling. De klinknagels en de moerbouten van Van Thiel werden onder meer gebruikt bij de bouw van schepen, bruggen en spoorwegen. In 1915 telde het bedrijf 414 werknemers waarmee het de grootste metaalwerkgever van Helmond was.

De naam Nedschroef ontstond pas in 1913. Aanvankelijk gingen de broers na de splitsing beiden onder de naam Van Thiel verder. Om onderscheid te maken tussen de twee bedrijven werd de fabriek van Hendrik in de volksmond 'de vette Van Thiel' genoemd en die van Marinus 'de zwarte Van Thiel'. Beide benamingen verwijzen naar het vuile en zware werk op de twee metaalbedrijven. Naast de hitte en ongezonde dampen van de smidsvuren moesten de bouten- en moerenmakers tot de komst van mechanisch transport rond 1920 de grondsto en de eindproducten lossen en laden vanuit in het kanaal aangemeerde schepen. Na een economisch zware tijd medio vorige eeuw is Nedschroef nu één van de grootste producenten van bevestigingsmiddelen van Europa. Het hoofdkantoor zit nog hier aan het kanaal. Aan de achterzijde van het terrein worden in de oorspronkelijke fabriekshallen bevestigingsmiddelen voor de automotiveindustrie geproduceerd.

**NEDSCHROEF PRODUCEERT
VOORNAMELIJK VOOR
DE AUTO-INDUSTRIE.**

WOON- EN WERKHUIZEN CARP EN KAULEN 32

Deze herenhuizen in neoclassicistische stijl zijn in 1850 gebouwd in opdracht van Jacob Carp en George Kaulen.

Deze ondernemers stonden destijds aan het hoofd van de turksroodververij G.W. Kaulen & Co. Beiden waren nieuwkomers in Helmond. Kaulen was afkomstig uit het Duitse Rijnland en de Amsterdammer Carp vestigde zich in de stad na zijn huwelijk met de dochter van de Helmondse kasteelheer Wesselman. Negen jaar na de bouw van het

woon- en werkcomplex kwam de samenwerking ten einde. Kaulen zette het bestaande bedrijf alleen voort en zou zich later aan het textielbedrijf Raymakers verbinden. Jacob Carp zette in 1860 een eigen garenderverij op.

FABRIEK RAYMAKERS 33

De oorsprong van de Koninklijke Textielfabrieken J.A. Raymakers & Co ligt in 1771 toen Johannes Raymakers in Helmond een weefbedrijf begon. Zijn kleinzoon Anthony stichtte in 1885 J.A. Raymakers & Co. In de daaropvolgende decennia beleefde het textielbedrijf een grote bloei. In de Helmondse vestiging lag de nadruk op het spinproces en de afwerking. Belangrijke producten waren wollen en kunstzijden stoffen en dekens. Toen de weefindustrie zich na 1970 naar de lagelonenlanden verplaatste, wist de firma Raymakers zich als enige Helmondse weverij te handhaven. Tegenwoordig zijn in het pand aan het kanaal kantoren, de ververij en

finishafdelingen ondergebracht. Van de in 1951-1952 aan de achterkant bijgebouwde textielfabriek is alleen de markante watertoren met de beeltenis van een feniks overgebleven.

VROEGER LOSTEN SCHEPEN

HIER GRONDSTOFFEN,

NU WORDT DIT DEEL ENKEL

RECREATIEF BEVAREN.

FABRIEKJE BOTS 34

Deze voormalige textielfabriek is het oudste bewaard gebleven bedrijfspand van Helmond en staat daarom bekend als het 'auw fabriekske'. Het pand werd in 1840 als pak- en werkhuis gebouwd

voor de textielondernemer Johannes Bots. In 1857 verkocht zijn weduwe het pand aan de familie Raymakers. In 1880 werd de fabriek uitgebreid met een aanbouw met een zogeheten shed- of zaagtanddak. De zaagtandvorm van dergelijke daken zorgde voor een gelijkmatige dagverlichting van fabrieksgebouwen. Het betreffende

bedrijfspand kent een opmerkelijke architectuur. Het is een langgerekt, smal gebouw met ramen die per verdieping van hoogte verschillen. De ramen op de begane grond zijn extra hoog zodat er zo veel mogelijk daglicht binnenviel bij de bewerking van de weefproducten.

VILLA BOTS 35

Dit statige huis is de oudste fabrikantenvilla van Helmond. De textielondernemer Johannes Bots liet het in ca. 1830 bouwen voor zijn zoon Franciscus. In 1846 werden de woning en het aangrenzende textielfabriekje van Bots (zie nr. 34) verkocht aan Anthony Raymakers. In 1933 werd in de achtertuin een kaarsenfabriekje gebouwd als nevenactiviteit bij het textielbedrijf van Raymakers. De textiefamilie Raymakers bewoonde de villa tot

1961. Binnen de familie werd het huis heel toepasselijk 't Weversnest' genoemd, maar de meest gebruikte benaming voor de villa is 'het huis met de klok'. De klok in het klokkentorentje werd geluid bij belangrijke gebeurtenissen in het leven van de familie Raymakers, zoals bij geboorte en sterfte.

HELMONDSCHЕ BANK 36

In 1924 werd onder grote belangstelling het nieuwe pand van de Helmondsche Bank geopend. Tot dan was de bank gevestigd in het hoekpand aan de overzijde van het kanaal. Een verslaggever van de plaatselijke krant 'De Zuidwillemsvaart' noemde het door de Amsterdamse architect Ouëndag ontworpen gebouw destijds 'een sieraad van onze steeds verfraaiende stad'. Opvallend zijn vooral de imposante koepel en de ondergrondse kluis met zijn stalen deuren waarin de huidige horecagelegenheid zijn toiletten heeft ondergebracht.

VILLA BOGAERS 37

Ook het huidige Hotel Golden Tulip West-Ende heeft een industrieel verleden. Begin 19e eeuw startten leden van de families Bogaers, Sanders en Wesselman een textielonderneming aan het kanaal. In 1872 startte Henricus Bogaers echter een eigen stoomweverij. Dit Bogaers & zn. breidde de daaropvolgende jaren flink uit. In 1880 betrok Henricus Bogaers de villa die hij naast de fabriek had laten bouwen: huize West-Ende. Hij overleed hier in 1907 op 93-jarige leeftijd als oudste inwoner van Helmond. Elf jaar na zijn dood werd Bogaers & zn. gesloten. De villa bleef tot de jaren veertig in familiebezit. In 1944 raakte het pand zwaar beschadigd doordat de Duitsers de Veestraatbrug opbliezen. Na de oorlog werd de villa door de nieuwe eigenaar grondig gerenoveerd en in 1948 als hotel in gebruik genomen.

KANTOOR CARP 38

Nadat de ondernemer Jacob Carp enkele jaren samen met Georg Kaulen een roodververij had gerund, richtte hij in 1860 een eigen bedrijf op. De roodververij J.A. Carp verfde onbewerkte weefgarens. De kleurige garens werden vervolgens vooral naar Nederlands-Indië geëxporteerd, waar ze onder andere voor het weven van sarongs gebruikt werden. Toen tijdens de Eerste Wereldoorlog naaigarens schaars werden, ging Carp deze garens zelf produceren. Van het voormalige complex is alleen het kantoorgebouw over. Dit werd in 1917

als fabrieksgebouw ontworpen. Oorspronkelijk telde het gebouw vier bouwlagen, maar na een grote brand in 1928 werd het tot één laag teruggebracht en als kantoor in gebruik genomen. Momenteel zijn hier het Industrieel Atrium en de Koninklijke Stadsharmonie Phileutonia gevestigd.

MODELMAKERIJ GEMEENTELIJK MONUMENT 39

Dit pand van omstreeks 1900 is oorspronkelijk gebouwd als een combinatie van woonhuis met een ambachtelijke werkplaats. In 1939 vestigde Josef Nederveen er een modelmakerij. Hier werden houten gietmodellen gemaakt die in ijzer- en metaalgieterijen werden toegepast. Het pand is niet alleen bijzonder door zijn in Helmond zeer zeldzame Vlaamse gevel. Het was ook lange tijd het enige middenstandshuis

tussen de fabrieken aan het kanaal. Vanwege de karakteristieke gevel staat het huis op de gemeentelijke monumentenlijst.

GEBOUW 1911 RIJKSMONUMENT 40

Dit witte fabrieksgebouw uit 1911 is een vroeg voorbeeld van industriële verdiepingsbouw. Het pand maakt onderdeel uit van het gebouwencomplex van Vlisco Netherlands B.V. In 1846 nam Pieter Fentener van Vlissingen jr. de textielhanddrukkerij van de familie Sutorius over. Onder zijn leiding groeide 'P.F. van Vlissingen & Co' uit tot de grootste katoendrukkerij van Nederland. Met bijna 600 werknemers was het rond 1900 eveneens het grootste bedrijf van Helmond. Het succes van het bedrijf hangt nauw samen met de vervaardiging en export van de zogenaamde Dutch Wax Prints

naar voormalig Nederlands-Indië en West-Afrika. Bij de productie van deze sto en dienden originele Javaanse prints als uitgangspunt. Tegenwoordig wordt de Real Dutch Wax van Vlisco Netherlands B.V. voornamelijk ten behoeve van de West- en Centraal Afrikaanse consument geproduceerd.

SUYTKADE 41

Stel u zich eens voor: tot aan het begin van deze eeuw stond het hele gebied van de nieuwbouwwijk Suytkade volgebouwd met bedrijfsgebouwen van het Helmondse textielbedrijf Hatéma. Nu staat er een moderne centrumwijk in wording waar de textielindustrie plaats heeft gemaakt voor nieuwe vormen van bedrijvigheid in verschillende vormen. Van creativiteit en onderwijs tot ontspanning, maar ook toptechnologie op het Food Tech Park. Suytkade wordt vanuit het zuidwesten ontsloten door een in 2008 geopende bogenbrug over de Zuid-Willemsvaart. Deze brug is ontworpen door Sjoerd Soeters, de stedenbouwkundige van Suytkade. Bijzonder zijn de zes schuin gemonteerde stalen boogconstructies.

Meer zien of weten over Helmond?

De stadswandeling voerde u langs een aantal bijzondere gebouwen en objecten in Helmond centrum. Wilt u meer zien van de rijke historie van de stad, kennis maken met bijzondere hedendaagse architectuur en kunst in Helmond, of de groene omgeving rondom de stad verkennen? Dan zijn er naast de stadswandeling nog een aantal andere toeristische routes te volgen. Hieronder vindt u een korte beschrijving van enkele van deze routes. Al deze routes zijn verkrijgbaar bij VVV Helmond, gevestigd op de begane grond van de bibliotheek aan de Watermolenwal 11.

Kunstroute

Het centrum van Helmond herbergt een grote collectie van openbare kunst in de publieke ruimte. De kunstroute leidt u in ongeveer één tot anderhalf uur langs meer dan zeventig kunstwerken over een route van zo'n vier kilometer. De beelden van beroemde en minder beroemde kunstenaars variëren van indrukwekkende, monumentale objecten tot meer intieme, kleine beelden in een besloten omgeving. Het routeboekje is verkrijgbaar bij VVV Helmond en op diverse locaties in het centrum van Helmond. Tevens is de route gratis te downloaden via de 'brabant vertelt' app: www.brabantvertelt.nl

Rondje Helmond

Rondje Helmond is een geheel bewegwijzerde fietstocht van zo'n 45 kilometer, die langs de mooiste plekjes in en om de stad Helmond voert. Starten kan op elk gewenst punt op de route en is zowel linksom als rechtsom af te leggen. Onderweg komt u niet alleen door prachtige groene gebieden rondom Helmond, maar ook door architectonisch interessante woonwijken, zoals Brandevoort en Suytkade, en het pittoreske Stiphout. Ook komt u langs de highlights in het centrum van de stad. Het routeboekje is bij verschillende verkooppunten te koop, waaronder VVV Helmond. Ook kunt u meer informatie vinden op: www.rondjehelmond.nl

Veel plezier!

STADSWANDELING

- 1 Bibliotheek
- 2 Kubuswoningen
- 3 Villa Prinzen
- 4 Ketsegangske
- 5 De Markt
- 6 Huis met de Luts
- 7 St. Lambertuskerk met Robustelly-orgel
- 8 De Vleeschhouwerij
- 9 Lambertushof
- 10 Kantongerecht
- 11 Station Helmond
- 12 Van Gend en Loos
- 13 De Cacaofabriek
- 14 Kraanbaan
- 15 Vlisco
- 16 Bogengebouw
- 17 Protestantenkerk
- 18 Kasteel Helmond (Museum Helmond)
- 19 Mural Studio Giftig
- 20 Mural Ilse Weisfelt
- 21 Boscotondo
- 22 Kunstkwartier
- 23 Onze Lieve Vrouwekerk / Het Speelhuis
- 24 De Steenweg
- 25 Scala en Kunstkwartier
- 26 Het Havenplein
- 27 Oude Aa
- 28 Burgemeester Geukerspark